

ПІДСУМКИ ДОСВІДУ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Світлана Новосьолова,
практична психологиня,
Сімейний центр You Too,
svetlana_k75@ukr.net

Питання інклюзивної освіти та психосоціальної підтримки варте особливої уваги. З 2024 р. у працюючи практичним психологом в Сімейний центр «You Too» з дітьми з особливими освітніми проблемами, особливу увагу приділяємо інклюзивності – це спільна відповідальність за створення інклюзивного середовища, що знаходяться на шляху, впровадження інклюзії. Справжня інклюзія залучає до навчального співтовариства всіх дорослих: від батьків дітей з ООП до вчителів та допоміжного персоналу (асистенти вчителів, терапевти мови та мовлення, практичні психологи і соціальні працівники).

Інклюзивна освіта в Україні - це підхід до навчання, який сприяє включенню всіх дітей у навчальний процес, незалежно від їхніх особливостей, потреб чи обмежень. У такій системі кожна дитина має можливість отримати якісну освіту відповідно до своїх можливостей та індивідуальних потреб. Інклюзія сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та допомагає кожній дитині розкрити свій потенціал.

Досвід роботи в інклюзивному середовищі 5 років, із них ГО Центр соціально-психологічного супроводу «Добробут» (2019-2021), Сімейний клуб «Мрія», БО «Паралельні світи» (2022), Інформаційно-ресурсний центр «Без бар'єрів» НТУ «ХПІ» (2021-2023), Сімейний центр «You Too» (2024).

В 2022 році розуміючи актуальність та важливість роботи в інклюзивному освітньому середовищі, для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами започатковано роботу Інформаційно-ресурсного центру «Без бар'єрів» в НТБ НТУ «ХПІ». Головна задача

центру - підтримка ментального здоров'я здобувачів освіти, внутрішньо переміщених осіб, місцевого населення у воєнний час та забезпечення безперешкодного доступу до інформаційних ресурсів[3]. Офіційний сайт НТБ НТУ «ХПІ» (<http://library.kpi.kharkov.ua/uk>) та група Facebook «З толерантністю в серці». Більше інформації про роботу Інформаційно-ресурсного центру «Без бар'єрів» http://library.kpi.kharkov.ua/uk/no_barriers.

У рамках угоди про співпрацю Інформаційно-ресурсного центру «Без бар'єрів» НТУ «ХПІ» та Комунального закладу «Крисинський ліцей» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області з січня 2023 року проводили онлайн зустрічі, групи психологічної підтримки «Емоційне перезавантаження» для дітей з ООП та їх батьків, вчителів та асистентів вчителів ліцею[6]. Позналили учасників освітнього процесу, батьків, учителів та асистентів учителів з техніками і методами роботи психологічної самопомоги в кризових ситуаціях та дієвими інструментами для ефективної психоемоційної підтримки. У ході активного спілкування були визначені пріоритетні напрями подальшої співпраці, особливо було акцентовано увагу на роботу з дітьми з ООП та їх батьками. Прийняли спільне рішення, проводити онлайн групи психологічної підтримки «Емоційне перезавантаження» для дітей з ООП та їх родин. Девіз груп психологічної підтримки «Емоційне перезавантаження» для родин з особливими освітніми проблемами: хочеш допомогти дитині – допоможи дорослому, який про неї дбає.

До онлайн групи психологічної підтримки «Емоційне перезавантаження» для дітей з ООП та їх родин долучились Комунальний заклад «Крисинський ліцей» Богодухівського району Харківської області та Харківська спеціалізована школа № 114 I–III ступенів Харківської міської ради Харківської області. Ведучі: Новосьолова С. Ю. – керівник Інформаційно-ресурсного центру «Без бар'єрів», член Асоціації дитячих та сімейних психологів України, НПА та Української асоціації когнітивно-поведінкової терапії з досвідом

надання психологічної допомоги дітям з особливими освітніми проблемами та їх батькам. Вовк Н. П. – практичний психолог ХСШ № 114, логопед, член Асоціації дитячих та сімейних психологів України, НПА.

До онлайн групи для дітей з ООП та їх родин запрошені усі бажаючі, не залежно від віку, статі та місця проживання, усіх у кого є потреба в психологічній підтримці під час війни. Волонтерську діяльність у воєнний час співробітники центру значно розширили, оскільки психосоціальної підтримки потребують мешканці міста та внутрішньо переміщені особи, які мають обмежені можливості. Виникла необхідність проводити групи підтримки, щоб допомагати місцевим мешканцям міста Харкова та Харківської області, яка знаходиться на кордоні з Росією.

В умовах воєнного стану роботу Інформаційно-ресурсного центру «Без бар'єрів» розширено та укладені угоди про співпрацю НТУ «ХПІ» та Харківською спеціалізованою школою I–III ступенів № 114 м. Харкова; Комунальним закладом «Крисинський ліцей» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області; Комунальним закладом «Дергачівський ліцей № 3» Дергачівської міської ради Харківської області; Комунальним закладом «Покотилівський ліцей № 2» Височанської селищної ради Харківського району Харківської області [5]; Центральною бібліотечною системою Слобідського району м. Харкова в склад якої входять: центральна бібліотека; центральна дитяча бібліотека; бібліотека сімейного читання № 39; бібліотека № 22 для дітей; бібліотека сімейного читання № 5; бібліотека № 49: Комунальним закладом «Публічна бібліотека Височанської Селещної ради» Харківського району Харківської області в склад якої входять: КЗ «Публічна бібліотека Височанської Селещної ради»; Покотилівська бібліотека-філія для дорослих; Покотилівська бібліотека-філія для дітей; Ржавецька селищна бібліотека-філія; Бабаївська селищна бібліотека-філія та Територіальним центром надання соціальних послуг Слобідського району м. Харкова.

Інформаційно-ресурсний центр «Без Бар'єрів» НТУ «ХПІ» активно розширює свої можливості: поширює безбар'єрний доступ до достовірної інформації, популяризує використання ресурсів вільного доступу НТБ НТУ «ХПІ», надає психосоціальну підтримку населенню у сфері профілактики ментального здоров'я та емоційного вигорання у воєнний час за допомогою груп психологічної підтримки.

Розвиток сучасної держави – це системне усунення умовних бар'єрів між людьми. В 2023 р. розпочав активно працювати Бібліотечний арт-простір «Там де здійснюються мрії...». Однією зі складових безбар'єрності є толерантність. НТБ НТУ «ХПІ» отримала «Довідник безбар'єрності», як символ незворотності змін у суспільних відносинах, який активно використовує у своїй роботі. Учасники заходів обговорюють актуальні проблеми сьогодення в умовах воєнного часу, обмінюються досвідом, але головними напрямками на цей період є забезпечення безбар'єрності просторів, доступність інформації для маломобільних соціальних груп. Щоб кожна людина в Україні не відчувала виключення із соціуму та не мала бар'єрів під час реалізації своїх громадянських прав, а саме в цьому напрямку ми консолідуємо наші зусилля [2].

Міністерство культури та інформаційної політики України розробило проєкт «Інформація без бар'єрів». Доступ до інформації має бути зрозумілий всім суспільним групам, зокрема: людям з порушеннями зору та слуху; людям з когнітивними порушеннями; людям з посттравматичний стресовим розладом; людям літнього віку; дітям. Щоб прибрати ці штучні бар'єри і розпочало проєкт «Інформація без бар'єрів». Безбар'єрний простір – це рівність, доступність та повага між людьми. Щоб всі люди могли отримати необхідну інформацію[4].

Діяльність закладів освіти базується на Конституції України та нормативно-правових документах відповідних відомств. Життя і здоров'я людини, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Разом з тим перед багатьма

громадянами України, під час війни, стоїть ряд бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні доступу до інформаційних послуг та повноцінної участі у культурному, освітньому та суспільному житті.

На протязі 2023 року співробітниками Центру проведено 65 заходів, із них 23 масових заходи та 21 вебінар, онлайн групи емоційної підтримки дітей з особливими освітніми потребами та їх родин «Емоційне перезавантаження» у Комунальному закладі «Крисинський ліцей» Богодухівського району Харківської області – 9 заходів, групи емоційної підтримки «Зцілення емоцій» для місцевого населення та внутрішньо-переміщених осіб під час війни – 7 заходів в бібліотеках та 2 в терцентрі. Години патріотичного спілкування; історичні екскурси про українські традиції та культуру; бібліотерапія – популяризація української мови та культури.

За створення Інформаційно-ресурсного центру «Без бар'єрів» у номінації «За кращу інноваційну пропозицію» переможцями визначено: завідувачів сектору НТБ НТУ «ХПІ» Новосьолову Світлану Юріївну та Лябах Наталю Василівну, які отримали перемогу на конкурсі «Бібліотекар року – 2023» Харківського зонального об'єднання бібліотек ЗВО III–IV рівня акредитації. http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/bibliotekar_roku/bibliotekar2023.htm

Організація безбар'єрного доступу до освіти людей з обмеженими можливостями є на сьогодні пріоритетним завданням. Безперешкодний доступ до освіти має стати інформаційним безбар'єрним простором, де обов'язково знайдуть підтримку й допомогу ті, хто цього потребує.

На сьогоднішній день Сімейний центр «You Too» активно впроваджує цей підхід, забезпечуючи доступність освіти для всіх дітей, незалежно від їхньої фізичної, психічної чи інтелектуальної спроможності. Сімейний центр «You Too» працює з 2017 р., був створений для допомоги сім'ям, які опинилися в кризових ситуаціях, для батьків-одиноків, для дітей-сиріт, дітей під опікою або якщо в родині є

діти з особливими потребами. Сімейний центр «You Too» допомагає дітям та родинам, адаптуватися, пройти кризовий момент.

З початком війни сімейний центр «You Too» переїхав з міста Харків у Харківську область, скоректував свою діяльність та активно включився в роботу, пов'язану з гуманітарною допомогою різним категоріям людей – в першу чергу сім'ям з дітьми, які проживають на території Харківської області. Наразі Сімейний центр «You Too» охоплює 190 дітей та робить все, щоб діти навчалися, спілкувалися та бути щасливими попри війну, працюємо на повну потужність. Один з напрямків роботи – це денний центр, який розрахований на дітей, які потребують особливої допомоги. Це така «безпечна територія», де діти опановують нові навички, грають, займаються з психологами та педагогами. Ми застосовуємо Хібукі-терапію – заняття з іграшковим собакою, який допомагає дітям заспокоїтися, почувати себе захищеними, пережити травму, що завдала війна.

Усі ми під час війни переживаємо психологічну травму. Ми втратили звичний спосіб життя, із-за жахиття війни, нескінченні тривоги в місті Харків та Харківська область. У дітей немає можливості повноцінно спілкуватися з однолітками - будні багатьох дітей Харківщини проходять в укриттях, вони навчаються в метро або онлайн. Для того щоб надати можливість навчатись та спілкуватись, щоб їх життя знову наповнилося барвами, в Сімейний центр «You Too» проходять додаткові навчання в офлайн форматі та надається психосоціальна підтримка дітям та їх родинам. До війни звикнути неможливо, але, коли проходить перший шок, людина починає пристосовуватися до нових умов. Як водночас зберегти здоров'я дітей, адже саме з ними пов'язане майбутнє країни – це питання виходить на перший план.

Один з важких наслідків війни – це розрив соціальних зв'язків і втрата довіри до оточуючих, небажання та неможливість спиратися на людей, тому відновлення цих зв'язків є вкрай важливим завданням.

У нормі для людини потрібна інша людина, соціальні зв'язки – це повертання до здорової реальності. Саме тому групова психотерапія – це вкрай важливо. Робота в групі дає змогу побачити, що такі проблеми – це не тільки у мене, що це є нормальним, і що разом ми – сила. Ми проводимо групи психологічної підтримки «Перезавантаження мислення». Простори психосоціальної підтримки, які спрямовані на психологічну підтримку дітей та їх батьків [1].

Українське суспільство переживає складний період у воєнні часи, що є суттєвим стресовим чинником, це умови фізичного виживання та психологічної витривалості українців. В рази більше від цього страждають діти з ООП, а саме щоденна робота з дітьми з ООП дає результат психосоціальної підтримки та адаптації у соціумі. А коли такої роботи немає, навіть здобуті навички втрачають свою цінність. Йдеться не тільки про освітні, а і про розвиткові втрати. Війна – травматичний досвід для дітей. Втрата стабільності, безпеки, звичного способу життя дестабілізують стан дитини, тож у реаліях війни індивідуальна освітня траєкторія потрібна кожній дитині з ООП.

Список використаних джерел:

1. Як на Харківщині навчають дітей бути щасливими попри війну? URL: <https://kupiansk.city/articles/269953/yak-na-harkivschini-navchayut-ditej-buti-schaslivimi-popri-vijnu> (дата звернення: 24.05.2024).
2. Проект «Бібліотечний арт-простір». URL: http://library.kpi.kharkov.ua/uk/no_barriers_project (дата звернення: 24.05.2024).
3. Інформаційно-ресурсний центр «Без бар'єрів». URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/8d848f06-ece8-47f8-a463-fddbb9ba9e59/content> (дата звернення: 24.05.2024).
4. Інформація без бар'єрів : проект МКІП у рамках виконання Плану заходів на 2023–2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.
5. Новосьолова С. Інклюзивна освіта – крок до рівності: практичний аспект. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат* : матеріали III Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Тернопіль, 23–24 квітня 2023 р. Тернопіль, 2023.
6. Сахно Л. Розвиток освітнього середовища закладу загальної середньої освіти на інклюзивних засадах. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат* : матеріали III Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Тернопіль, 23–24 квітня 2023 р. Тернопіль, 2023. С. 258–264.